

Отже, отримані нами дані дозволяють прийти до висновку, що найбільш ефективні та раціональні шляхи подолання стресової ситуації обирають найдосвідченіші фахівці Державної кримінально-виконавчої служби України. Перспективи дослідження полягають в розробці програм своєчасної підтримки ефективності діяльності працівників пенітенціарної системи.

Леоненко Т.Є.,

доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики Інституту права імені Володимира Сташиса Класичного приватного університету

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ МОТИВУ РЕЛІГІЙНОЇ НЕНАВИСТІ АБО ВОРОЖНЕЧІ ЯК ОСОБИСТІСНОЇ МОТИВАЦІЇ

Розуміння соціальної природи злочинної поведінки та вивчення характеристик особи злочинці, що вчинила злочин з мотиву релігійної ненависті або ворожнечі нерозривно пов'язані з виявленням та аналізом мотиваційної сфери суспільно небезпечної діяльності особи, що посягає на конституційне право свободи совісті та віросповідання. Мотивація як процес перетворення зовнішніх стимулів у внутрішні переконання є безпосередньою особистісною детермінантою злочинної поведінки. Тому питання кримінальної мотивації як внутрішнього психологічного стрижня механізму злочинної поведінки набувають першорядного значення в поглибленні наукових досліджень злочинності на релігійному ґрунті.

Складовою механізму злочинної поведінки є мотивація вчинення злочину, що відбиває для кожного індивіда його потреби й інтереси, які реалізуються в конкретизованому мотиві вчинення злочину. Мотивація — це процес внутрішньої (суб'єктивної) детермінації дій.

Мотив – категорія кримінально-правова, яка визначає усвідомлені спонукання, що обумовлюють злочинну поведінку особи, а мотивація – це сукупність спонукань та мотивів, що визначають злочинну поведінку особи, розвиток мотиву, а також генезис самого злочину на релігійному ґрунті. Мотивація як складова формування механізму вчинення злочину на релігійному ґрунті - це динамічний процес, де формування мотиву і мети на вчинення злочину, що посягає на право свободи совісті та віросповідання, що відбувається у психіці людини за наступною схемою: актуалізація потреби (суперечливість інтересів релігійного характеру, релігійний конфлікт) — вибір способу й засобів для задоволення потреби

(які можуть носити як протиправний так і законний характер: або усунення релігійного конфлікту мирним шляхом або з застосуванням зброї) — виникнення мотиву поведінки (де мотив виконує роль рушійної сили певної поведінки особи, як мотив релігійної ненависті або ворожнечі) — формування мети дії (бажаний результат дій, що передбачається особою і наближає її до задоволення актуальної потреби) — планування діяльності (у разі вчинення умисного злочину) — прийняття рішення — реалізація рішення.

Формування мотиву релігійної ненависті або ворожнечі не можна розглядати по за зв'язком формування релігійної особистості. Воно здійснюється на різних соціальних рівнях: в родині або в релігійній групі, де формування особистості проходить з урахуванням всіх релігійних правил та вимог, що встановлені конкретною релігією. Відбувається впровадження людини в релігійне середовище, релігійну субкультуру, формування релігійних потреб та мотивацій. Направленість особистості взагалі та релігійної особистості реалізується в її потребах, мотивах поведінки, соціальних умовах і ціннісних орієнтаціях.

Акцентуючи увагу на первинних факторах формування мотивів поведінки людини, які головним чином визначають особистість злочинця, що вчинив злочин на релігійному ґрунті зазначимо, що виявляються вони, насамперед, у психотипах людини. А. П. Егідес виокремлює 5 основних психотипів: паранояльний (у релігії – пророк, шантажист); епілептоїд (у релігії - провідник ідеології); істероїд (у релігії - егоїст, грішить, щоб каятись); гіпертим (у релігії - не турбується моральними питаннями); шизоїд (у релігії – теолог, інтелектуальний агресор). Найбільш схильними до вчинення злочинів на релігійному ґрунті, на нашу думку, є параноїди, найменш – шизоїди та епілептоїди. Однак це правило не є абсолютним, оскільки у формуванні конкретного мотиву на вчинення того чи іншого діяння беруть участь і вторинні або об'єктивні фактори, які в конкретних умовах виконують вирішальну роль.

Що стосується вторинних факторів, то конкретна життєва ситуація є сукупністю об'єктивних обставин життя людини, що безпосередньо впливають на її поведінку в даний момент. В кримінологічному розумінні – це події або стан, які викликають рішучість вчинити суспільно-небезпечне діяння, яке призводить до злочинного результату. До таких обставин можна віднести як проблеми державного рівня у різних сферах і галузях діяльності (економічні, політичні, ідеологічні) так і життєві ситуації в які потрапляє особа в процесі участі в різних суспільних відносинах.